

*Малишкін Олександр Іванович,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри обліку і оподаткування;
Ярмолицька Ольга Василівна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування;
Державний університет інфраструктури та технологій*

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ АВТОМАТИЗАЦІЇ І ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ

Сучасний тренд звітності полягає у застосуванні електронного формату формування і передачі звітної інформації, що пов'язано із автоматизацією та діджиталізацією облікових процесів. У світі набула розповсюдження система подання звітності (фінансова, податкова, статистична, нефінансова) в електронному вигляді.

Ми розділяємо поняття «автоматизація» і «діджиталізація» в системі обліку і звітності. Перший термін опосередковується з локальним чи груповим застосуванням бухгалтерських програм автоматизованого обліку в межах підприємства (холдингу, групи). Другий – з цифровою обробкою інформації, що опосередковується з хмарними технологіями (вихід за межі підприємства) та іншими цифровими сервісами.

Електронне формування та подання фінансової звітності, складеної на основі таксономії за міжнародними стандартами. Термін *XBRL (eXtensible Business Reporting Language)* – «розширювана мова ділової звітності») є вільно доступним глобальним стандартом для обміну бізнесовою інформацією. XBRL дозволяє виражати семантичне значення, що зазвичай вимагається в бізнес-звітності.

Даний стандарт представляє собою електронний формат для фінансової звітності, який дозволяє автоматизовано створювати, валідувати та обробляти звітність. Формат *iXBRL* офіційно рекомендований до використання і підтримується Радою з Міжнародних стандартів фінансової звітності для електронного складання звітності за стандартами МСФЗ [1, с. 101].

Введення українських організацій в процес звітування в електронному вигляді розпочався з 2017 року на базі ресурсів державного регулятора у сфері обігу цінних паперів - Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР). Ключова мета такого впровадження полягає в автоматизації збору даних публічних товариств, що дозволить регуляторам, аналітикам та інвесторам одержувати якісну та прозору фінансову звітність і проводити максимально складний аналіз. Такий формат подачі фінансової звітності є обов'язковим з 2020 року для певної категорії українських підприємств – суб'єктів суспільного інтересу, великих компаній. Зазначені підприємства за результатами 2020 року повинні подавати фінансову звітність у форматі *iXBRL* з використанням таксономії за міжнародними стандартами.

Для практичної реалізації проекту в Україні створено портал «Система Фінансової Звітності: FRS.GOV.UA», який є вебсайтом для суб'єктів звітування, що зобов'язані подавати фінансову звітність до Центру збору фінансової звітності у форматі iXBRL відповідно до таксономії UA XBRL МСФЗ.

Схема формування фінансової звітності в Україні у форматі iXBRL представлена на рис. 1.

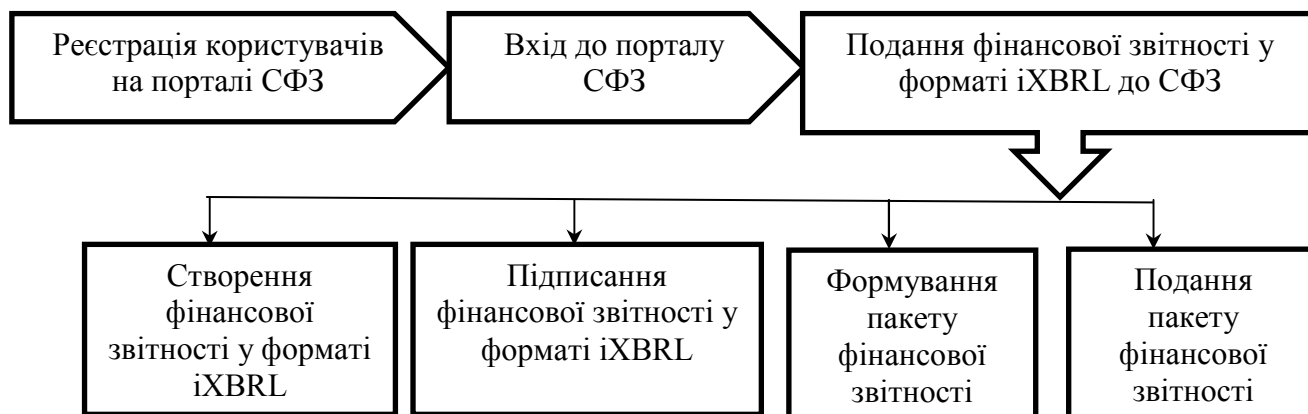

Рис. 1. Схема формування фінансової звітності в Україні у форматі iXBRL
Джерело: складено авторами на основі [2]

Розробником програмного забезпечення (ПЗ), яке дозволить підприємствам, що становлять суспільний інтерес, складати фінансову звітність у форматі iXBRL відповідно до таксономії UA МСФЗ XBRL було обрано українську ІТ-компанію JEVERA [3]. Офіційне тестування програмного забезпечення для складання фінансової звітності у єдиному електронному форматі на основі таксономії за міжнародними стандартами завершилося 17 серпня 2020 року, а у вересні цього ж року відбулося його представлення. У тестуванні брали участь понад 20 суб'єктів господарювання. Крім цього, суб'єкти господарювання можуть використовувати програмне забезпечення, розроблене на замовлення або придбане у стороннього розробника. Але такий підхід у використанні програмного забезпечення є високовартісним.

Програмним забезпеченням для валідації фінансової звітності на безкоштовній основі є Arelle. Крім цього, на веб-сайті XBRL International можна знайти повний перелік програмних продуктів для проведення валідації фінансової звітності. Але майже всі представлені програмні продукти є платними.

Джерелом інформації у форматі iXBRL слугують дані фінансового обліку підприємства за звітний рік. Проте, можна скористатися і готовими формами фінансової звітності підприємства, які на сьогодні у більшості підприємств складається в автоматизованому режимі за певною бухгалтерською програмою. Питання лише у програмному стикуванні файлів автоматизованого бухгалтерського обліку (звітності) і системи iXBRL на рівні підприємства. Якщо цього не досягнуто, форми iXBRL бухгалтерам доведеться заповнювати безпрограмним способом, майже у ручну.

Таким чином, стандарт XBRL ми розглядаємо як синтез автоматизації та цифровізації звітності, оскільки застосовуються елементи першого і другого форматів обробки інформації.

Електронне формування та подання податкової звітності. Податкову звітність в Україні подають платники податків у форматі декларацій. Формування електронного варіанту декларацій відбувається із застосуванням автоматизованих програмних комплексів. Одним з них є модернізований електронний сервіс «Електронний кабінет платника податків», який було впроваджено з січня 2018 року у тому функціоналі, який наближений до вимог Податкового Кодексу України, хоча і не повністю.

Електронний кабінет платника податків, як персональне автоматизоване робоче місце платника податків, дозволяє подання декларації з використанням електронного цифрового підпису і перегляд поданої та/або сформованої податкової звітності та інші електронні сервіси (рис. 2). Формат роботи – дистанційний у режимі реального часу.

Вхід до Електронного кабінету здійснюється за адресою: <http://cabinet.tax.gov.ua>, а також через офіційний веб портал ДПС. У режимі «Введення звітності» Е-кабінету користувач має можливість створювати, редагувати, підписувати та надсилати декларацію з податку на прибуток, єдиного податку та інших податків.

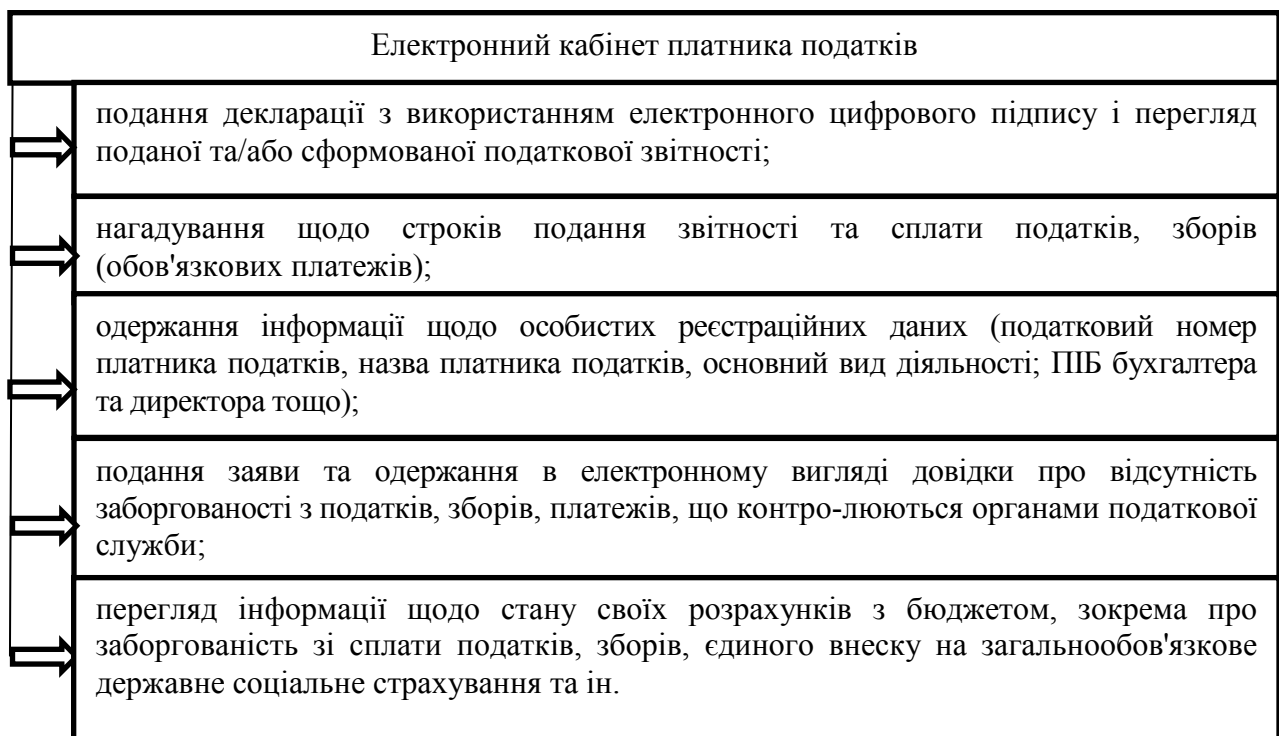

Рис. 2. Види послуг засобами електронного кабінету платника податків у режимі реального часу

Джерело: складено авторами на основі [4]

На сьогоднішні існує чималий перелік сервісів формування і подання податкової звітності, серед яких виділяють: СОТА, ReporTax, LigaReport, Приват24 для Бізнесу, iFin, Taxer, Арт-Звіт, СОНАТА, М.Е.Доc та ін.

Складовою звітності до ДПС виступає фінансова звітність платника податку на прибуток. Для складання та подання фінансової звітності за МСФЗ у форматі iXBRL, українська компанія M.E.Doc у програмному забезпеченні впровадила модуль «Фінансова звітність за МСФЗ у форматі iXBRL». Модуль побудований у вигляді таблиці-реєстру, окремий рядок якої відображає коротку інформацію про кожен документ. Таблиця умовно поділена на дві частини: а) перша містить інформацію про сформовані документи пакету у форматі xml; б) друга – інформацію про сконвертований звіт у форматі iXBRL [4].

Суб'єкт господарювання створений звіт може надсилати не лише податковій службі, а й аудиторам, а для страхових компаній – актуаріям, що розширює поле його дії.

Експертами компанії CaseWear виділено переваги складання та подання електронної звітності, які можна розповсюджувати на фінансову і податкову [5]:

1. Економія часу (під час автоматизації багатьох найбільш трудомістких кроків, можна стати ефективнішими. Економія часу від 25% до 45% є загальним явищем).

2. Зменшення ризику помилок (при збільшенні автоматизації, вбудованої структури та автоматизованої перевірки / огляду запобігаються найпоширеніші причини помилок).

3. Забезпечення надійних результатів (повністю задокументовані, контрольовані бізнес-процеси стають легко повторюваними. Це дуже цінно у випадку плинності кадрів. Крім того, повторюваність полегшує постійні вдосконалення та кращу підтримку в управлінні строками).

4. Зниження супутніх зборів (послідовна, професійно розроблена заява виключає потребу в графічних дизайнерах і пов'язані з цим затримки та витрати часу).

5. Скорочення внутрішніх витрат (автоматизація величезної частини складних завдань звітності часто зменшує витрати, пов'язані з понаднормовою роботою. Наприклад, для тих, де понаднормовий час не оплачується, заощадження за тиждень можна вкласти в інші проекти / завдання. Це означає "вільний" тиждень часу для інших завдань організації або відновлення балансу між роботою та життям для вашого відданого персоналу).

6. Підтримання екологічної політики (сучасні спеціалізовані засоби автоматизації звітності призначені для управління всіма бізнес-процесами без паперу).

Джерелом інформації декларацій в електронному форматі слугують дані податкового і частково фінансового обліку підприємства за звітний період, які можуть вестися як у ручному так і в автоматизованому режимах.

Таким чином, подання податкової звітності засобами кабінету платника податку ми розглядаємо як синтез автоматизації та цифровізації звітності, оскільки застосовуються елементи першого і другого форматів обробки інформації. Застосування хмарних сервісів має обмежений характер рамками фіскального відомства. Пропорції даних першого і другого видів обліку коливаються в залежності від форми і змісту декларації. Зокрема, по ПДВ та акцизу декларації формуються виключно за даними електронних податкових

(акцизних) накладних, які є елементом податкового обліку кожного податку. Дані декларації з податку на прибуток, ПДФО, інших податків мають походження у більшості з показників фінансового обліку.

Електронне формування та подання статистичної звітності. Подання статистичної звітності також може здійснюватися в електронному форматі за рішенням суб'єкта господарювання з 2011 року. Звітування до органів державної статистики в електронному вигляді регламентовано Порядком подання електронної звітності до органів державної статистики, затвердженого наказом Держкомстату від 12.01.2011 № 3 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 29.03.2011 за № 408/19146, про що зазначено на офіційному веб-сайті Державної служби статистики.

Джерелом інформації статистичних форм в електронному форматі як і при ручному способі, слугують дані автоматизованого чи ручного форматів управлінського і фінансового обліку підприємства за звітний період. Пропорції даних першого і другого видів обліку коливаються в залежності від змісту статичних спостережень.

Таким чином, подання статичної звітності через сайт статистичного відомства ми розглядаємо як синтез автоматизації та цифровізації звітності, оскільки застосовуються елементи першого і другого форматів обробки інформації. Застосування хмарних сервісів має обмежений характер рамками статичного відомства.

Для науковців технологічні зміни слугують стимулом поглиблювати дослідження методологічних основ обліку і звітності на новій базі, робити висновки щодо подальшого розвитку елементів методу бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел

1. Малишкін О. І., Шуляренко С. М., Ярмоліцька О. В. Звітність компанії (за міжнародними стандартами та європейськими нормативами): навч. посіб.. Київ: ДУІТ, Видавничий дім «АртЕк», 2020. 380 с.

2. Система фінансової звітності. Як звітувати? URL: <https://frs.gov.ua/about-frs/reporting/> (дата звернення 20.09.2020).

3. Компанія JEVERA працює над розробкою програмного забезпечення для складання фінансової звітності у форматі iXBRL. URL: <https://frs.gov.ua/2020/04/22/kompaniya-jevera-praczyuye-nad-rozrobkoju-programnogo-zabezpechennya-dlya-skladannya-finansovoyi-zvitnosti-u-formati-ixbrl/> (дата звернення 20.09.2020).

4. Електронний кабінет платника податків: від зародження ідеї до втілення її на практиці. URL: <http://kmp.ua/uk/analytics/exclusive/e-cabinet-of-the-taxpayer/2018> (дата звернення 15.09.2020).

5. Фінансова звітність за МСФЗ (формат iXBRL). URL: <https://www.medoc-art.com/post/фінансова-звітність-за-мсфз-формат-ixbrl> (дата звернення 21.09.2020).